

MILLIY QADRIYATLAR TIZIMI VA ULARNING YOSHLAR MA'NAVIY KAMOLOTIDAGI AHAMIYATI

Abdusamatov Ozodbek Olimjon o'g'li

Andijon davlat pedagogika insituti

Ijtimoiy va amaliy fanlar fakulteti

*Milliy g'oya ma'naviyat asoslari va huquq ta'limi yo'nalishi
talabasi*

E-mail: abdusamatovozodbek0541@gmail.com

ANNOTATSIYA. Mazkur maqolada milliy qadriyatlar tizimining mazmun-mohiyati hamda ularning yoshlar ma'naviy kamolotidagi o'rni ilmiy jihatdan tahlil qilingan. Milliy qadriyatlarning shaxs kamoloti, vatanparvarlik, fuqarolik mas'uliyati va milliy o'zlikni anglashni shakllantirishdagi ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, ta'lim-tarbiya jarayonida milliy qadriyatlarni samarali qo'llashning pedagogik imkoniyatlari hamda globallashuv sharoitida yoshlar ma'naviyatini yuksaltirishdagi o'rni asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: milliy qadriyatlar, ma'naviyat, yoshlar, ma'naviy kamolot, milliy tarbiya, vatanparvarlik, ta'lim, tarbiya, milliy o'zlik, barkamol avlod.

АННОТАЦИЯ, В данной статье научно проанализированы сущность системы национальных ценностей и их значение в духовно-нравственном развитии молодежи. Освещена роль национальных ценностей в формировании личности, патриотизма, гражданской ответственности и национального самосознания. Также обоснованы педагогические возможности использования национальных ценностей в образовательном процессе и их значение в духовном воспитании молодежи в условиях глобализации.

Ключевые слова: национальные ценности, духовность, молодежь, духовное развитие, национальное воспитание, патриотизм, образование, воспитание, национальное самосознание, гармонично развитое поколение.

ABSTRACT. This article analyzes the essence of the system of national values and their significance in the spiritual and moral development of young people. It highlights the role of national values in shaping personality, patriotism, civic responsibility, and national identity. The study also substantiates the pedagogical opportunities for integrating national values into the educational process and emphasizes their importance in strengthening the spiritual development of youth in the context of globalization.

Keywords: national values, spirituality, youth, spiritual development, national education, patriotism, education, upbringing, national identity, harmoniously developed generation.

KIRISH

Bugungi globallashuv sharoitida jamiyat taraqqiyoti nafaqat iqtisodiy va texnologik rivojlanish, balki inson ma'naviy kamoloti, milliy o'zlikni anglash hamda milliy qadriyatlarga sodiqlik darajasi bilan ham belgilanadi. Ayniqsa, yosh avlodni har tomonlama barkamol, Vatanga sadoqatli, yuksak ma'naviyatli va mustaqil fikrlaydigan shaxs sifatida tarbiyalash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Shu nuqtayi nazardan milliy qadriyatlar tizimini chuqur o'rganish, ularning mazmun-mohiyatini ilmiy asosda tahlil qilish hamda yoshlar ma'naviy kamolotidagi o'rnini yoritish dolzarb ilmiy-pedagogik masalalardan biridir.

Milliy qadriyatlar – bu xalqning asrlar davomida shakllangan urf-odatlar, an'analar, tili, dini, madaniyati, ma'naviy merosi, tarixiy xotirasi va umuminsoniy fazilatlarni o'zida mujassam etgan bebaho boylikdir. Ular jamiyatning ma'naviy poydevorini mustahkamlab, yosh avlodda milliy g'urur, vatanparvarlik, insonparvarlik, bag'rikenglik, mehnatsevarlik, halollik va mas'uliyat kabi yuksak fazilatlarni shakllantirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, zamonaviy axborot makonida turli mafkuraviy tahdidlar kuchayib borayotgan bir davrda yoshlarning ma'naviy immunitetini mustahkamlashda milliy qadriyatlarning o'rnini yanada ortib bormoqda.

O'zbek xalqining boy tarixiy va madaniy merosi, buyuk ajdodlarimiz qoldirgan ilmiy hamda ma'naviy boyliklar yoshlarni barkamol inson qilib tarbiyalashning muhim manbasi hisoblanadi. Milliy qadriyatlar orqali yoshlarda o'z xalqining tarixi, madaniyati va milliy an'alariga hurmat tuyg'usi shakllanadi, ularning fuqarolik pozitsiyasi mustahkamlanadi hamda jamiyat hayotidagi ijtimoiy faolligi ortadi. Shu bois ta'lim-tarbiya jarayonida milliy qadriyatlardan samarali foydalanish, ularni zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida yoshlar ongiga singdirish bugungi kunning muhim vazifalaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda.

Yangi O'zbekistonda amalga oshirilayotgan islohotlarda ham ma'naviy-ma'rifiy ishlarni rivojlantirish, yoshlarni milliy va umuminsoniy qadriyatlar ruhida tarbiyalash, ularning intellektual va ma'naviy salohiyatini yuksaltirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Prezidentimiz tomonidan ilgari surilgan "Inson qadri uchun" tamoyili ham milliy qadriyatlarning jamiyat hayotidagi o'rnini va ahamiyatini yanada kuchaytirishga xizmat qilmoqda. Bu esa yosh avlodni har tomonlama yetuk, Vatanga sadoqatli, yuksak

ma'naviyatli insonlar etib tarbiyalashda milliy qadriyatlar tizimini ilmiy jihatdan tadqiq etish zaruratini yuzaga keltiradi.

Mazkur maqolada milliy qadriyatlar tizimining mazmun-mohiyati, uning tarkibiy qismlari hamda yoshlar ma'naviy kamolotini shakllantirishdagi pedagogik, ijtimoiy va ma'naviy ahamiyati ilmiy manbalar asosida tahlil qilinadi. Shuningdek, milliy qadriyatlarni yoshlar ongiga singdirishning samarali yo'llari hamda ularning barkamol avlod tarbiyasidagi o'rni yuzasidan ilmiy xulosalar va amaliy tavsiyalar bayon etiladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Milliy qadriyatlar va yoshlar ma'naviy kamoloti masalalari mamlakatimiz hamda xorij olimlari tomonidan keng o'rganilgan ilmiy yo'nalishlardan biridir. Mazkur mavzuning nazariy asoslari Sharq mutafakkirlari Abu Nasr Forobiy, Abu Rayhon Beruniy, Abu Ali ibn Sino, Alisher Navoiy hamda Bahouddin Naqshband kabi buyuk allomalarning ilmiy-ma'naviy merosida o'z aksini topgan. Ularning asarlarida komil insonni tarbiyalash, axloqiy fazilatlarni shakllantirish, ilm-ma'rifatga intilish va milliy qadriyatlarni avloddan avlodga yetkazish masalalari alohida o'rin egallaydi.

Mustaqillik yillarida milliy qadriyatlarning yoshlar tarbiyasidagi o'rnini ilmiy jihatdan yoritishga bag'ishlangan ko'plab tadqiqotlar amalga oshirildi. Xususan, Sh.M. Mirziyoyevning asarlarida ma'naviy-ma'rifiy islohotlar, yoshlarni milliy va umuminsoniy qadriyatlar ruhida tarbiyalash, ularning intellektual salohiyatini rivojlantirish masalalari davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etilgan. Shuningdek, pedagogika, falsafa va sotsiologiya sohasidagi tadqiqotlarda milliy qadriyatlarning jamiyat taraqqiyoti hamda shaxs kamolotidagi o'rni ilmiy asoslangan.

Ilmiy manbalar tahlili shuni ko'rsatadiki, milliy qadriyatlar yoshlarning ma'naviy dunyoqarashi, fuqarolik mas'uliyati, vatanparvarlik tuyg'usi, milliy o'zligini anglash va axloqiy fazilatlarini shakllantirishning muhim omili hisoblanadi. Shu bilan birga, globalashuv sharoitida yoshlar ongiga turli g'oyaviy ta'sirlarning kuchayishi milliy qadriyatlarni zamonaviy ta'lim va tarbiya tizimi bilan uyg'unlashtirish zaruratini yuzaga keltirmoqda. Mavjud ilmiy tadqiqotlar mazkur yo'nalishning dolzarbligini tasdiqlasa-da, milliy qadriyatlar tizimining yoshlar ma'naviy kamolotiga ta'sirini bugungi ijtimoiy-madaniy jarayonlar bilan bog'liq holda yanada chuqur o'rganish ehtiyoji mavjud.

Mazkur maqolani tayyorlash jarayonida ilmiy bilishning umumiy va maxsus metodlaridan foydalanildi. Jumladan, tahlil va sintez metodlari orqali milliy qadriyatlar tizimining nazariy asoslari hamda ularning yoshlar ma'naviy kamolotidagi o'rni ilmiy manbalar asosida o'rganildi. Taqqoslash metodi yordamida milliy va umuminsoniy qadriyatlarning o'zaro bog'liqligi hamda ularning tarbiyaviy ahamiyati yoritildi.

Tadqiqotda tarixiylik va izchillik tamoyillariga asoslanilib, milliy qadriyatlarning shakllanish bosqichlari, rivojlanish tendensiyalari hamda bugungi kundagi ahamiyati tahlil qilindi. Shuningdek, tizimli yondashuv asosida milliy qadriyatlar yoshlar ma'naviy kamolotining tarkibiy elementi sifatida baholandi. Ilmiy kuzatish, umumlashtirish va mantiqiy tahlil metodlari orqali mavjud ilmiy qarashlar o'rganilib, ularning o'ziga xos jihatlari umumlashtirildi.

Tadqiqotning metodologik asosini O'zbekiston Respublikasining ta'lim va yoshlar siyosatiga oid normativ-huquqiy hujjatlari, milliy taraqqiyot strategiyasida belgilangan ustuvor vazifalar, pedagogika va falsafa fanlarining zamonaviy konsepsiyalari hamda milliy qadriyatlar bo'yicha olib borilgan ilmiy tadqiqotlar tashkil etdi. Mazkur metodologik yondashuv mavzuning nazariy va amaliy jihatlarini kompleks o'rganish hamda ilmiy xulosalarni asoslash imkonini berdi.

NATIJA VA MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, milliy qadriyatlar tizimi yoshlarning ma'naviy kamolotini shakllantirishda muhim pedagogik va ijtimoiy omil hisoblanadi. Milliy qadriyatlar asosida tarbiyalangan yoshlar o'z milliy o'zligini chuqur anglaydi, Vatanga sadoqat, ota-onaga hurmat, kattalarni e'zozlash, mehnatsevarlik, halollik va mas'uliyat kabi yuksak insoniy fazilatlarni o'zida namoyon etadi. Bunday fazilatlar esa barkamol shaxsni shakllantirishning asosiy mezonlaridan biri sanaladi.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, ta'lim muassasalarida milliy qadriyatlarni o'quv-tarbiya jarayoniga samarali integratsiya qilish yoshlarning ma'naviy dunyoqarashini boyitadi hamda ularda milliy g'urur va fuqarolik mas'uliyatini kuchaytiradi. Ayniqsa, tarixiy shaxslar hayoti va faoliyati, milliy urf-odatlar, xalq og'zaki ijodi, buyuk ajdodlar ilmiy merosi hamda milliy bayramlar asosida tashkil etilgan ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar yoshlarning qadriyatlarga bo'lgan munosabatini ijobiy shakllantirishga xizmat qiladi.

Globalashuv jarayonida turli axborot oqimlarining kuchayishi yoshlar ma'naviyatiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Shu sababli milliy qadriyatlarni zamonaviy ta'lim texnologiyalari, raqamli platformalar va innovatsion pedagogik metodlar bilan uyg'unlashtirish dolzarb vazifa hisoblanadi. Bu yondashuv yoshlarning tanqidiy fikrlashini rivojlantirish, mafkuraviy tahdidlarga nisbatan ma'naviy immunitetini mustahkamlash hamda milliy va umuminsoniy qadriyatlarni uyg'un holda o'zlashtirishiga xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalari milliy qadriyatlarning nafaqat ma'naviy tarbiya, balki ijtimoiy barqarorlik, millatlararo totuvlik va jamiyat taraqqiyotini ta'minlashdagi o'rni ham yuqori ekanligini tasdiqlaydi. Shuningdek, oila, mahalla va ta'lim muassasalari hamkorligini kuchaytirish orqali yoshlar ongiga milliy qadriyatlarni yanada samarali singdirish mumkinligi aniqlandi.

XULOSA

Olib borilgan tadqiqot natijasida milliy qadriyatlar tizimi yoshlar ma'naviy kamolotining muhim omili ekanligi ilmiy jihatdan asoslandi. Milliy qadriyatlar yosh avlodda milliy o'zlikni anglash, vatanparvarlik, insonparvarlik, bag'rikenglik, mehnatsevarlik va yuksak axloqiy fazilatlarni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqot davomida ta'lim-tarbiya jarayonida milliy qadriyatlardan tizimli va maqsadli foydalanish yoshlarning ma'naviy dunyoqarashini boyitishi, ularning fuqarolik pozitsiyasini mustahkamlashi hamda jamiyatdagi ijtimoiy faolligini oshirishi aniqlandi. Shu bilan birga, milliy qadriyatlarni zamonaviy pedagogik texnologiyalar, raqamli ta'lim resurslari va innovatsion metodlar bilan uyg'unlashtirish ularning tarbiyaviy samaradorligini yanada oshiradi.

Kelgusida milliy qadriyatlarni yoshlar ongiga singdirishning yangi pedagogik mexanizmlarini ishlab chiqish, ularni ta'limning barcha bosqichlariga integratsiya qilish hamda oila, mahalla va ta'lim muassasalari hamkorligini yanada kuchaytirish maqsadga muvofiqdir. Mazkur yondashuv barkamol avlodni tarbiyalash, milliy o'zlikni asrash va Yangi O'zbekiston taraqqiyotining ma'naviy asoslarini mustahkamlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2021. – 416 b.
2. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008. – 176 b.
3. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. 2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida PF–60-son Farmoni. – Toshkent, 2022.
5. Mahkamov U. Axloq-odob saboqlari. – Toshkent: O'qituvchi, 2003. – 192 b.
6. Musurmonova O. Ma'naviy qadriyatlar va yoshlar tarbiyasi. – Toshkent: Fan, 2009. – 208 b.
7. Quronov M. Milliy tarbiya. – Toshkent: Ma'naviyat, 2007. – 240 b.
8. Vohidov M. Pedagogika nazariyasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2010. – 312 b.
9. Xoliqov A. Pedagogik mahorat. – Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2011. – 248 b.

10. Ochilov M. O'qituvchi odobi. – Toshkent: O'qituvchi, 1997. – 184 b.
11. To'xtaxo'jayeva M.X. (tahriri ostida). Pedagogika. – Toshkent: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati, 2010. – 400 b.
12. Nishonova S., Hasanboyev J., Usmonboyeva M., To'raqulov A. Pedagogika nazariyasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2011. – 336 b.